

УДК 347.79

Нікіша Д. О., к.ю.н., завідувач лабораторії
кафедри морського та митного права НУ «ОЮА»;
Кондратенкова Д. М., фахівець
науково-дослідної частини НУ «ОЮА»

Роль інноваційної діяльності у становленні України як морської держави

Стаття присвячена дослідженню питання правового регулювання інноваційної діяльності України, та втіленню новітніх світових тенденцій для подальшого розвитку пріоритетних галузей діяльності держави. Проведений порівняльний аналіз сучасного стану інноваційної активності в Україні та інших розвинених країн світу, та запропоновані стратегічні напрями для розвитку України як морської держави.

Ключові слова: інноваційна діяльність, морегосподарський комплекс, економічний розвиток, морська держава, судноплавство, судноплавні підприємства, торговельне мореплавство

Статья посвящена исследованию вопроса правового регулирования инновационной деятельности в Украине и внедрению новейших мировых тенденций для дальнейшего развития приоритетных отраслей деятельности государства. Был проведен сравнительный анализ современного состояния инновационной активности Украины и других развитых стран мира, и предложены стратегические направления для развития Украины как морского государства.

Ключевые слова: инновационная деятельность, морехозяйственный комплекс, экономическое развитие, судоходство, судоходные компании, торговое мореплавание.

Article investigates questions of the legal regulation of innovation in Ukraine, as well as an introduction of the newest global trends for the further development of priority sectors of Ukrainian economics. The main idea of this article was to do a comparative analysis of the current state of innovation activity in Ukraine and in other developed countries and to suggest directions for the development of the innovation police in Ukraine as a step up to the economic development.

Keywords: innovation, maritime complex, economic development, shipping, shipping companies, merchant shipping.

Актуальність. Морегосподарський комплекс відіграє дуже важливу роль у повноцінному розвитку економіки всієї країни. Наявність розвиненої морської галузі та сильного морського флоту, як цивільного, так і військового, зміцнює престиж і авторитет держави, стимулює інтеграцію України в міжнародні економічні та політичні процеси. Сьогоднішній стан всього морегосподарського комплексу в Україні на жаль не відповідає сучасним економічним потребам, з цього боку і впливає необхідність термінового введення інновацій задля необхідності реформування та виведення економічної складової комплексу на новий рівень розвитку.

Метою статті є наголошення на необхідності ведення повноцінної державної інноваційної політики з метою поетапного впровадження найефективніших інноваційних пропозицій у розвиток економіки України.

Виклад основного матеріалу. Основою інноваційної діяльності є процес створення та освоєння нової техніки, технології, продукції та проектів. Він починається зі стадії фундаментальних досліджень, направлених на одержання нових наукових знань та виявлення найбільш суттєвих закономірностей. Нас-

тупною стадією процесу створення та освоєння нової техніки та технології є прикладні дослідження. Вони спрямовані на дослідження практичного застосування вже відкритих явищ. На цій стадії метою є вирішення технічної проблеми, уточнення деяких нечітких теоретичних питань, отримання конкретних наукових результатів, котрі будуть використовуватись як науково-технічне розроблення у дослідно-конструкторських роботах. Завершальною стадією інноваційного процесу є освоєння промислового виробництва, а саме: проведення вирішальних випробувань, удосконалення продукції, а також технічна і технологічна підготовка виробництва. Тобто, кінцевим результатом інноваційної діяльності є впровадження у виробництво більш ефективних технологій, створення нової продукції та удосконалення тієї, що виготовлялась раніше, механізація і автоматизація виробництва [4].

З новаціями пов'язане виробництво інтелектуального продукту, який складає матеріально-речовинну основу інтелектуальної власності. Нововведення можна розглядати як результат інтелектуальної діяльності закінчених наукових досліджень та розробок, яким притаманна новизна, а також які користуються попитом та включаються до економічного обороту. Нововведення — це товар, який не існує у матеріальному просторі як предмет, ним не можливо скористатися без певних мінімальних наукових знань та професійної компетенції. З нововведенням ототожнюється виробництво інноваційного продукту. В Законі України «Про інноваційну діяльність» чітко визначається, що інноваційний продукт — результат науково-дослідної і дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом [1]. Під новацією мають на увазі щось нове, близьке до поняття винаходу. З моменту прийняття та розповсюдження новації вони набувають нової форми — інновації. Проходить певний час між появою новації та перетворенням її в інновацію. Слід визначити, що під інновацією розуміють кінцевий результат інноваційної діяльності, який втілюється у вигляді нового або удосконаленого продукту, реалізованого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності. Інновації стають основоположною ланкою економічного зростання та реалізації сучасної науково-технічної революції. Подолання сучасних проблем у виробництві нашої країни значною мірою залежить від активізації інноваційної діяльності. Аналіз звітних даних показує, що інноваційна активність підприємств залишається низкою протягом багатьох років. Тобто, інноваційна сфера України ще не стала привабливою як для вітчизняних, так й для іноземних інвесторів. Показники інноваційної активності в промисловості України не відповідають сучасним світовим тенденціям: якщо в Україні рівень інноваційної активності становить 13,8%, то в розвинених країнах (Японія, Німеччина) — 65-80%, в більшості країн ЄС (країни Центральної та Східної Європи) — не менше 30%.

Слід також відмітити, що державна інноваційна політика промислового розвинених країн полягає в забезпеченні діяльності національної інноваційної системи. Проведений фахівцями Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України моніторинг законодавства у науково-інноваційній сфері економічно розвинених країн світу може бути використано як позитивний досвід для формування правових засад при переході економіки України на інноваційну модель розвитку. Найбільш

поширеними моделями національних інноваційних систем є моделі США і Великобританії, яким притаманна повна автономія підприємництва. У Сполученому Королівстві існує багато шляхів, щоб допомогти процесу наукових досліджень — фінансування вивчення масштабності розробок, здійснення ринкових досліджень, розробка прототипів, заснування та підтримка розвитку інвестиційних компаній. Також, заохочення партнерських зв'язків, що об'єднують університети, науково-дослідні установи та організації, фірми та фінансові установи для забезпечення якомога швидшого втілення наукових розробок та програм у нові продукти і процеси. Щодо Сполучених Штатів Америки, то їх система наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок досить ліберальна. З метою забезпечення інноваційної діяльності, розвитку високотехнологічних галузей промисловості й здійснення науково-технічних розробок у США був прийнятий ряд законів, що санкціонують фінансування спеціальних програм і використання ринкових механізмів, що стимулюють цю сферу діяльності. Для фінансової підтримки державою наукової та інноваційної діяльності були зроблені дві основні програми — програма інноваційних досліджень малого бізнесу SBIR і програма передачі технологій малому бізнесу STTR. З 1982 р. у програмі SBIR беруть участь 11 федеральних агентств, які формулюють пріоритетні теми НДР й забезпечують фінансування програми. Ця програма також допомагає малому високотехнологічному бізнесу знаходити замовлення федеральних агентств, а також надає підтримку у формуванні початкового капіталу. Роль SBIR в американській науці незаперечна: надаючи ранню фінансову допомогу починаючим підприємствам для розвитку інноваційних технологій, може слугувати як альтернатива венчурному капіталу, особливо в регіонах, де він недостатньо ще розвинений.

Згідно з Аналітичною довідкою «Стану розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2013рік», інноваційною діяльністю у промисловості нашої країни за 2013р. займалися 1715 підприємств, що склало 16,8% загальної кількості промислових підприємств по Україні проти 1758 підприємств (17,4 %) у 2012 р. [5].

Із загальної кількості інноваційно-активних підприємств, 19,2% займалися внутрішніми та зовнішніми НДР; придбання машин, обладнання та програмного забезпечення здійснювали 63,1%; придбання зовнішніх знань — 4,9%; навчання та підготовку персоналу — 19,4%; ринкові запровадження інновацій — 5,5%, іншими роботами — 9,6% підприємств. Із 1715 підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність, — 1312 або 76,5% були успішними новаторами (впровадили у виробництво інноваційну продукцію та інноваційні процеси), але це на 3,5% менше, ніж у 2012 році [5].

Значно більшою за середню в Україні (16,8%) була частка інноваційно-активних підприємств у таких видах економічної діяльності, як: виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (41,0%), виробництво комп'ютерів, електронного і оптичного устаткування (35,7%), виробництво електричного устаткування (28,5%), які належать до високо- та середньовисокотехнологічних секторів. Однак, як і в цілому по Україні, інноваційна активність підприємств високотехнологічного сектору у 2013 р. зменшилась [5].

Але, на жаль, у вищезазначених даних відсутня будь яка інформація щодо

морегосподарського комплексу України в цілому та судноплавної галузі зокрема. Більш того, введення будь якої інновації в цьому напрямку державою навіть не планується. На наш погляд такий прорахунок з боку держави є дуже суттєвим адже введення інновацій в галузь яка включає в себе десятки тисяч працівників та сотні підприємств може призвести до чималого зростання фінансових надходжень у бюджет країни та послугувати поштовхом до високого економічного розвитку всієї країни в цілому.

Отже, на наш погляд, досягнення Україною повноцінно-високого рівня економічного розвитку значною мірою стримується відсутністю інноваційних розробок саме в судноплавній галузі України. Впровадження інновацій у судноплавну галузь може підняти на більш високий рівень зовнішню торгівлю України адже експорт транспортних послуг на світовий фрахтовий ринок є прямим забезпеченням національних інтересів України у складних процесах її входження у світове співтовариство.

Однак, сьогодні Україна все ще має високий потенціал та можливості розвитку всього морегосподарського комплексу країни. Цей потенціал обумовлений вигідним геополітичним розташуванням держави, наявністю на її території розвиненої структури суднобудівних та судноремонтних заводів, потужної системи морських та річкових портів, які ще знаходяться у державній власності та здатні при необхідності подвоїти свою пропускну спроможність протягом 3-4 років, великим науковим потенціалом, який зосереджений у 5-ти державних науково-дослідних інститутах, що підпорядковані Мінтрансзв'язку України, МОН України, Національній Академії наук України, міцним кадровим потенціалом, основу якого складають 3 базові вузи країни. Україна також зберегла систему підготовки і перепідготовки морських спеціалістів, сьогодні підготовку кадрів для морського флоту відповідно до Міжнародної Конвенції та Кодексу про підготовку, дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) здійснюють 11 навчальних закладів (разом зі структурними підрозділами). Все це фактично показує можливість галузі, за рахунок внесення певних інноваційних пропозицій, стати потужним державним інструментом відбудови економічної могутності та незалежності нашої держави.

На наш погляд за напрямком інноваційних змін у морегосподарському комплексі можна взяти наробітки Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України в яких основними стратегічними пріоритетами розвитку мають стати:

- відновлення національного судноплавства через створення міжнародного (другого) реєстру (реєстру) суден з метою залучення під Державний прапор України суден. Означений крок має сприяти входженню України на світовий ринок морської торгівлі, збільшенню надходжень до державного та місцевих бюджетів від господарської діяльності судноплавних компаній.

- посилення міжрегіональної співпраці між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування приморських регіонів у сфері підтримки розвитку транспортної інфраструктури.

- підвищення конкурентоспроможності українських портів через створення регіональних логістичних центрів у основних морських транспортних вузлах для оптимізації процесів проходження вантажів.

- вдосконалення митно-тарифної політики з метою залучення транзитних вантажів.
- підвищення безпеки судноплавства шляхом імплементації документів Міжнародної морської організації (ІМО) щодо безпеки судноплавства та охорони навколишнього середовища;
- використання потенціалу вітчизняної морської освіти для підготовки фахівців морської галузі з іноземних країн [6].

Висновки. Все вищенаведене дає нам змогу підкреслити, що ведення вдалої інноваційної політики в середині країни сьогодні є єдиним успішним шляхом розвитку економіки. Інноваційні розробки мають бути впроваджені у всіх можливих галузі економіки, і як приклад ми наполягаємо, першочергово, на введенні інноваційних змін у морегосподарський комплекс країни взагалі та судноплавну галузь зокрема, та наголошуємо, що запропоновані зміни можуть докорінно змінити стан не лише однієї галузі, але і можуть слугувати основою для зростання інноваційного потенціалу країни в цілому та стати вагомим поштовхом до активізації розвитку всієї економіки України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. №1560-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №47. — Ст. 646.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — №36. — Ст. 266.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011р. №3715-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 19-20. — Ст. 166.
4. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії та практики / Святоцький О.Д., Крайнів П.П., Ревуцький С.Ф., за ред. О.Д. Святоцького. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. — 80 с.
5. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2013 рік: аналітична довідка // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. — Київ. — 2014. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dknii.gov.ua/?q=system/files/sites/default/files/images/_заза_2013_сокр_ок%2B.pdf
6. Щодо стратегічних пріоритетів реалізації потенціалу України як морської держави: аналітична довідка // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. — Одеса. — 2012. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/832>

